

Α.ΤΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ

Στοιχείο που επιβάλλεται να προσέξει ο μαθητής κατά τη διαδικασία συγγραφής της έκθεσης -παραγωγής κειμένου είναι το επικοινωνιακό πλαίσιο που θα του ζητηθεί να ακολουθήσει. Όταν λέμε επικοινωνιακό πλαίσιο, εννοούμε **τις επικοινωνιακές συνθήκες για τις οποίες συντάσσεται ένα κείμενο**, αφού «*Μιλούμε με διαφορετικό τρόπο, σε διαφορετικό τόπο, σε διαφορετικό χρόνο, με διαφορετικούς ανθρώπους, για διαφορετικά πράγματα*» (Έκφραση-Έκθεση, τ. α', Γλώσσα και Περίσταση σ. 35). Επομένως, ανάλογα με την επικοινωνιακή κατάσταση συνθέτουμε το περιεχόμενο ενός κειμένου λαμβάνοντας υπόψη **τα εξωτερικά στοιχεία του κειμένου**, όπως ο τίτλος, η προσφώνηση, ο χαιρετισμός **και τα εσωτερικά στοιχεία του**, όπως η γλώσσα, το ύφος, το γραμματικό πρόσωπο, η οπτική προσέγγισης του θέματος κ.ά. Αυτό σημαίνει ότι το ίδιο άτομο μπορεί να μιλήσει ανάλογα με τις συγκεκριμένες κάθε φορά ανάγκες σε πολλά επίπεδα και με διαφορετικό ύφος. [βλ. και στο βιβλίο της Α' Λυκείου: Κεφάλαιο Πρώτο. ΙΙ. Οι ποικιλίες της γλώσσας - Γλώσσα και κοινωνικό και υφολογικό επίπεδο].

Αυτά τα στοιχεία λοιπόν έχουν να κάνουν με το είδος του κειμένου που θα αναπτύξει ο μαθητής. Είδη κειμένου που ενδέχεται να χρειαστεί στις εξετάσεις να «παράγει» είναι:

- ✓ Δοκίμιο αποδεικτικό - πειθούς
- ✓ Δοκίμιο στοχασμού
- ✓ Άρθρο
- ✓ Επιφυλλίδα
- ✓ Ομιλία -Εισήγηση ή Διάλεξη
- ✓ Επιστολή

Αποδεικτικό δοκίμιο / πειθούς

Συνάδει με την **παραδοσιακή μορφή έκθεσης**. Απαιτεί τεκμηρίωση των θέσεων, σοβαρό ύφος, προσεγμένη έκφραση, ενώ το προσωπικό - υποκειμενικό στοιχείο υπάρχει βέβαια, αλλά είναι εξασθενημένο. Βασικό χαρακτηριστικό του είναι η λογική οργάνωση των ιδεών και στοχεύει στην πειθώ των αναγνωστών. **Τεχνική πειθούς** που ενδείκνυται είναι η επίκληση στη λογική. Ως απαραίτητο εξωτερικό στοιχείο του είναι ο τίτλος. (Αν ζητηθεί έκθεση, τότε ο τίτλος δεν χρειάζεται.)

ΔΟΜΗ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

Ως προς τη **διάρθρωσή** του, ακολουθούμε τα εξής:

Βήμα 1° : Βάζουμε σύντομο τίτλο προσαρμοσμένο στο ύφος του κειμένου που θα ακολουθήσει.

Βήμα 2° : Αποκωδικοποιούμε το θέμα, διακρίνοντας δεδομένα και ζητούμενα. Στον πρόλογο, ο οποίος πρέπει να είναι σύντομος, αναφέρουμε το **θέμα** που πρόκειται να αναπτύξουμε και καταγράφουμε την προσωπική μας **θέση** σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα..

Βήμα 3° : Μεταβαίνουμε στο κύριο θέμα, προσέχοντας τη συνοχή. Το ύφος είναι σοβαρό και απρόσωπο (χρήση γ' προσώπου αν θέλουμε να εκφράσουμε την οπτική μας γωνία, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε α' ενικό ή πληθυντικό πρόσωπο), η δομή είναι τριμερής και κάθε παράγραφος έχει νοηματική αυτοτέλεια. Επικρατέστερος τρόπος ανάπτυξης της αποδεικνύεται η αιτιολόγηση (παράθεση αιτίου - αποτελέσματος ή συγκεκριμένων παραδειγμάτων). Στοχεύουμε στην πειθώ και χρησιμοποιούμε ως τρόπο τη λογική, προβάλλοντας επιχειρήματα και τεκμήρια.

Βήμα 4° : Επίλογος: Ανακεφαλαιώνουμε, διατυπώνουμε συμπεράσματα.

Δοκίμιο στοχασμού

Απαιτεί χρήση μεταφορικής, ποιητικής, συγκινησιακής γλώσσας, ενδεχομένως και συμβόλων. Το ύφος πιθανότατα θα είναι οικείο, φυσικό ή λυρικό. Η δομή του κειμένου χαλαρή, καθώς ο τρόπος ανάπτυξης των ιδεών είναι συνειρμικός - διαισθητικός, ενώ το προσωπικό στοιχείο ιδιαίτερα έντονο.

Το θέμα προσεγγίζεται από καθαρά υποκειμενική σκοπιά, αφού ο μαθητής καλείται να αναπτύξει ελεύθερα τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τους προβληματισμούς του. Κυρίαρχος **τρόπος πειθούς** είναι η επίκληση στο συναίσθημα. Φυσικά και στο δοκίμιο στοχασμού χρειάζεται να τεθεί τίτλος. (Όλα αυτά, βέβαια, καθιστούν δύσκολο να ζητηθεί από το μαθητή σε πανελλήνιες εξετάσεις να αναπτύξει δοκίμιο στοχασμού.)

[**Σημείωση:** Και στις δύο περιπτώσεις ο μαθητής οφείλει να μην σταθεί στην επικαιρότητα.]

[Για τα χαρακτηριστικά του δοκιμίου και τα είδη του, βλ. εδώ το βιβλίο της Γ' Λυκείου, σσ.95-103].

Άρθρο

Είναι κείμενο που δημοσιεύεται σε σχολική εφημερίδα ή περιοδικό του σχολείου, σε εφημερίδα ενός συλλόγου, σε πολιτική ή τοπική εφημερίδα και αφορά επίκαιρα θέματα γενικού ενδιαφέροντος.

Ο μαθητής **με αφορμή** **ένα επίκαιρο γεγονός ή τις εμπειρίες και τα βιώματά του**, καλείται να γράψει ένα κείμενο, όπου θα καταθέσει τις σκέψεις του και θα ασκήσει επιδοκιμαστική ή αποδοκιμαστική κριτική απέναντι σε διάφορα πρόσωπα, γεγονότα και καταστάσεις. Επιβάλλεται να θέσει τίτλο. Το θέμα δηλώνεται ευκρινώς στον πρόλογο και ακολουθεί η ανάλυση της κύριας ιδέας. **Σκοπός** είναι η πειθώ και η πληροφόρηση. Κατά συνέπεια, η πιο συνηθισμένη και κατάλληλη **τεχνική πειθούς** είναι η επίκληση στη λογική.

Η γλώσσα είναι συνήθως κυριολεκτική και το ύφος σοβαρό, αν και περισσότερο εξαρτώνται από το επίπεδο του αναγνωστικού κοινού στο οποίο υποθετικά απευθύνεται ο αρθρογράφος (λ.χ. διαφορετικός είναι ο τρόπος γραφής σε ένα άρθρο που γράφεται για τη σχολική εφημερίδα από αυτόν ενός άρθρου που προορίζεται για την εφημερίδα της πόλης). Επομένως, ανάλογα με το πού πρόκειται να δημοσιευτεί, προσαρμόζει το ύφος και το γραμματικό πρόσωπο. Αν δημοσιευτεί π.χ. σε σχολική εφημερίδα ή περιοδικό, τότε το ύφος πρέπει να είναι απλό και οικείο. Αν, όμως, δημοσιευτεί σε πολιτική ή τοπική εφημερίδα, τότε το ύφος πρέπει να είναι επίσημο και χρησιμοποιεί κυρίως γ' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο, κατ' εξαίρεση α' πληθυντικό.

ΔΟΜΗ ΑΡΘΡΟΥ

Ως προς τη **διάρθρωσή** του, ακολουθούμε τα εξής:

Βήμα 1^ο : Βάζουμε τίτλο στην προμετωπίδα του άρθρου που εκφράζει την κεντρική ιδέα αυτού και συνάδει με το περιεχόμενο και το ύφος του κειμένου που πρόκειται να ακολουθήσει. Πρέπει να είναι σύντομος, πρωτότυπος αινιγματικός -κατά προτίμηση χωρίς ρήμα - και διατυπωμένος με τρόπο που να κεντρίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Ενδέχεται να υπάρχουν και σημεία στίξης.

Βήμα 2^ο : Στον πρόλογο χρησιμοποιούμε ως **αφορμή** **γεγονός της επικαιρότητας**, σχετικό με το θέμα ανάπτυξης. Εκθέτουμε το **θέμα** και τον προβληματισμό μας, για να προκαλέσουμε το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Στη συνέχεια, διατυπώνουμε τη **θέση** μας για το θέμα.

Βήμα 3^ο : Μεταβαίνουμε στο κύριο θέμα προσέχοντας τη συνοχή. Αναλύουμε τα ζητούμενα χρησιμοποιώντας γλώσσα δηλωτική και ύφος σοβαρό. Εκθέτουμε τις απόψεις μας και τις στηρίζουμε με επιχειρήματα και τεκμήρια διασαφηνίζοντας, παράλληλα, όσες έννοιες χρειάζονται διευκρίνιση.

Βήμα 4^ο: Επίλογος: Παρουσιάζουμε συμπυκνωμένα το κύριο μέρος και επανεκθέτουμε την αρχική μας θέση. Καλό είναι να υπάρχει μια αξιολογική αποτίμηση ή ένα διδάγμα γενικού κύρους ως προτροπή.

[Για το άρθρο, βλ. το βιβλίο της Γ' Λυκείου, Κεφάλαιο 2].

Επιφυλλίδα

Ιδιαίτερος τύπος σύντομου δημοσιογραφικού κειμένου που αναφέρεται σε θέματα ειδικού ενδιαφέροντος (επιστημονικά, καλλιτεχνικά, φιλολογικά, πολιτιστικά, δηλαδή κατά βάση της πνευματικής ζωής) και γράφεται από πρόσωπο ειδικό στο θέμα. Η επιφυλλίδα κινείται μεταξύ δοκιμίου και άρθρου και διαφέρει από το άρθρο, γιατί η θεματολογία της έχει διαχρονικό χαρακτήρα.

Χαρακτηριστικά:

- Δημοσιεύεται σε εφημερίδα.
- Έχει τίτλο.
- Γλώσσα δηλωτική.
- Ύφος σοβαρό.
- Στόχος η πληροφόρηση των αναγνωστών, αλλά και ο προβληματισμός.
- Αφορμάται από θέμα επικαιρικού χαρακτήρα και προχωρεί σε παρατηρήσεις, σκέψεις διαχρονικού χαρακτήρα, ανιχνεύοντας την αιτιολογία του φαινομένου.

[Για την επιφυλλίδα, βλ. στο βιβλίο της Γ' λυκείου, Κεφάλαιο 2].

ΔΟΜΗ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑΣ

Ως προς τη **διάρθρωσή** της, ακολουθούμε τα εξής:

Βήμα 1^ο: Αφού βάλουμε τίτλο, αναπτύσσουμε τον πρόλογο ξεκινώντας από γεγονός της επικαιρότητας.

Βήμα 2^ο: Στη συνέχεια οδηγούμαστε σε γενικές κρίσεις και ακολουθούμε τον τρόπο ανάπτυξης ενός δοκιμίου.

Προσχεδιασμένος προφορικός λόγος - Ομιλία : Εισήγηση ή διάλεξη

Πρόκειται για επικοινωνιακό πλαίσιο που περιλαμβάνει στοιχεία προφορικού και γραπτού λόγου. Είναι το πιο απαιτητικό είδος λόγου, γιατί συνδυάζει την οργάνωση του αποδεικτικού λόγου και στοιχεία προφορικότητας.

Ως λόγος πειστικός χρησιμοποιεί όλους τους τρόπους πειθούς. Η συναισθηματική εμπλοκή και η ενεργοποίηση του κοινού / ακροατηρίου μπορεί να γίνει μέσω της περιγραφής, της αφήγησης, του χιούμορ ή της επίκλησης στο ήθος του.

Εκφωνείται με αφορμή συγκεκριμένη περίπτωση και με αντικείμενο ευρείας θεματολογίας (πολιτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, επιστημονικό, θρησκευτικό κ.λπ.).

Είδη ομιλίας είναι:

- 1. Εισήγηση:** Πρόκειται για ομιλία που εκφωνείται σε συλλογικό όργανο, η οποία περιλαμβάνει είτε προτάσεις πάνω σε συγκεκριμένο θέμα είτε ανακοινώσεις σχετικά με συγκεκριμένο ζήτημα. Μια εισήγηση μπορεί να απευθύνεται σε όλα τα είδη των ακροατηρίων.
- 2. Διάλεξη:** Πρόκειται για λόγο που εκφωνείται μόνο σε ορισμένα είδη κοινωνικών ακροατηρίων, με σκοπό την πραγμάτευση ενός εξειδικευμένου (συνήθως επιστημονικού) θέματος.

Σε κάθε περίπτωση ο μαθητής πρέπει να ξεκινήσει με μια προσφώνηση. Στον πρόλογο θέτει την αφορμή, το θέμα και το σκοπό της ομιλίας και στη συνέχεια αναπτύσσει την κύρια ιδέα. Η γλώσσα, το ύφος, οι τρόποι πειθούς εξαρτώνται από το θέμα αλλά και το επίπεδο του ακροατηρίου στο οποίο υποτίθεται ότι απευθύνεται.

Το α' ενικό, το α' και β' πληθυντικό είναι συνήθως τα κατάλληλα γραμματικά πρόσωπα. Το κείμενο κλείνει με χαιρετισμό (αποφώνηση) που ποικίλει ανάλογα με το ακροατήριο.

ΔΟΜΗ ΟΜΙΛΙΑΣ /ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ/ ΔΙΑΛΛΕΞΗΣ

Ως προς τη διάρθρωσή της, ακολουθούμε τα εξής:

Βήμα 1^ο : Τοποθετούμε προσφώνηση στο αριστερό τμήμα του λόγου -στη γραπτή διατύπωσή του- και ακολουθείται από κόμμα. Εάν ορίζεται το ακροατήριο, γινόμαστε σαφείς π.χ. «*Αγαπητοί συμμαθητές/ συνάδελφοι/ συνδημότες/ συμπολίτες*. Διαφορετικά, προσφωνούμε αόριστα: «*Κυρίες και κύριοι ή Αγαπητό ακροατήριο*».

Βήμα 2^ο : Πρόλογος: Δηλώνουμε την αφορμή/αφόρμηση της ομιλίας, την ιδιότητά μας και αναφερόμαστε στο θέμα που πρόκειται να αναπτύξουμε καθώς και στην προσωπική μας θέση πάνω σε αυτό π.χ. «*ως εκπρόσωπος του μαθητικού συμβουλίου του σχολείου μου, ως ευαισθητοποιημένος πολίτης θα ήθελα να εκφράσω τις απόψεις μου/ τη γνώμη μου/να διατυπώσω τις σκέψεις μου και να εστιάσω στα αίτια ή στις συνέπειες, να προτείνω λύσεις για το πρόβλημα που αφορά όλους μας*».

Βήμα 3^ο : Αποτελεί το κύριο μέρος της ανάπτυξής μας, όπου εκφράζουμε σκέψεις, παραθέτουμε επιχειρήματα, αιτίες, λύσεις. Χρησιμοποιούμε κυρίως γ' ενικό ή πληθυντικό πρόσωπο. Προσοχή: Σε κάποια σημεία εμπλουτίζουμε το κείμενο με στοιχεία προφορικού λόγου. Απευθυνόμαστε στον αναγνώστη/ακροατή εκφράζοντας διαπιστώσεις, προτρέποντας ή διατυπώνοντας ερωτήσεις, π.χ. «*Με ποιο τρόπο πιστεύετε ότι θα μπορούσαμε να συμβάλλουμε... Πιστεύω πως όλοι μας θα δραστηριοποιηθούμε... Θεωρώ επιτακτική ανάγκη την κινητοποίηση όλων των φορέων...*». Σε αυτή την περίπτωση χρησιμοποιούμε α' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο/ β' πληθυντικό.

Βήμα 4^ο : Επίλογος: Μπορεί να περιλαμβάνει: έμφαση σε ένα σημείο/ ανακεφαλαίωση/ προτροπή δέσμευσης/ διατύπωση ευχής ή πρόβλεψης: π.χ. «*οφείλουμε να αναλάβουμε την ευθύνη*» /έκφραση ελπίδας π.χ. «*ευελπιστούμε ότι θα προσπαθήσετε να φανείτε αντάξιοι των προσδοκιών μας και να ικανοποιήσετε όσο το δυνατόν τα αιτήματά μας*».

Βήμα 5^ο : Αποφώνηση (γράφεται κάτω δεξιά): «*Σας ευχαριστώ*» ή «*Ευχαριστώ για το χρόνο που αφιερώσατε προκειμένου να ακούσετε τις απόψεις μου*».

Επιστολή

Διακρίνεται σε: **α) τυπική/ επίσημη** και **β) σε φιλική**. Μπορεί να ζητηθεί και «**ανοικτή επιστολή**» που δημοσιεύεται στον Τύπο (βλ. παρακάτω ειδικές επισημάνσεις). Το ύφος καθορίζεται από τον σκοπό του συντάκτη και από τον παραλήπτη της επιστολής (οικείο, φιλικό, επίσημο, τυπικό). Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ακόμη και στοιχεία που δίνουν στον λόγο μας αμεσότητα, παραστατικότητα και προφορικότητα.

Το γραμματικό πρόσωπο είναι συνήθως το β' πληθυντικό ή β' ενικό (αν απευθυνόμαστε π.χ. σε φίλο), ενώ η γλώσσα και το ύφος είναι ανάλογα του θέματος και του παραλήπτη.

ΔΟΜΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Ως προς τη **διάρθρωσή** της, ακολουθούμε τα εξής:

Βήμα 1^ο : Βάζουμε ημερομηνία και τόπο (πάνω δεξιά) και συνεχίζουμε με την προσφώνηση (πάνω αριστερά), την οποία διαμορφώνουμε ανάλογα, π.χ. «*Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,*»

Βήμα 2^ο : Πρόλογος: Αναφερόμαστε στην **αφορμή της επιστολής**, στην **ιδιότητα του αποστολέα** και στο **θέμα** που πρόκειται να παρουσιάσουμε, π.χ. «*Ως εκπρόσωπος του δεκαπενταμελούς συμβουλίου έλαβα το θάρρος να σας αποστείλω αυτή την επιστολή για να σας καταστήσω σαφές ένα πρόβλημα που αφορά το σύνολο της μαθητικής κοινότητας. Θεωρούμε πως με αυτόν τον τρόπο θα σας βοηθήσουμε να κατανοήσετε το πρόβλημα και να συμβάλλετε στην επίλυσή του/ ως τηλεθεατής να καταθέσω τις προτάσεις μου για την ποιοτική αναβάθμιση της τηλεόρασης/ ως εκπρόσωπος των καταναλωτών να σας ενημερώσω για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε καθημερινά και την εκμετάλλευση την οποία υφιστάμεθα.*»

Βήμα 3^ο : Στο κύριο μέρος, ανάλογα με την εκφώνηση, παρουσιάζουμε το πρόβλημα, εκθέτουμε το αίτημά μας, αποδεικνύουμε τη θέση μας (με επιχειρήματα και τεκμήρια), αποκρούουμε πιθανές αντίθετες απόψεις ή παραθέτουμε τις προτάσεις μας. Επιλέγουμε το γραμματικό πρόσωπο ανάλογα με το αν ο παραλήπτης είναι οικείο πρόσωπο ή όχι (α', β' ή γ' ενικό ή πληθυντικό πρόσωπο).

Βήμα 4^ο : Επίλογος: Η **ανακεφαλαίωση** μπορεί να περιλαμβάνει: εξαγωγή συμπεράσματος, προτροπή δέσμευσης της πολιτείας, επίκληση στον αποδέκτη της επιστολής να κατανοήσει τον προβληματισμό-σκεπτικισμό του αποστολέα και, αν η θέση του αποδέκτη το απαιτεί, να ευαισθητοποιηθεί, να ανταποκριθεί άμεσα και να αναλάβει πρωτοβουλίες μέριμνας, π.χ. «*Ευελπιστούμε πως τα αιτήματά μας θα εισακουστούν/ θα ληφθούν σοβαρά υπόψη και η πολιτεία θα μεριμνήσει για την επίλυση των συγκεκριμένων προβλημάτων που αφορούν όλους μας.*»

Βήμα 5^ο : Αποφώνηση (γράφεται κάτω δεξιά): «*Με εκτίμηση ή Με σεβασμό*». Υπογραφή: αναφορά στην ιδιότητα όχι στην ταυτότητα π.χ. «*Ένας μαθητής*», «*Ένας πολίτης*».

[**Προσοχή**: Δεν γράφουμε όνομα ή ψευδώνυμο].

[**Σημείωση**: Δεν αρκεί η προσφώνηση και ο χαιρετισμός για να αποδώσουμε το επικοινωνιακό πλαίσιο σε οποιοδήποτε κείμενο. Η γλώσσα, το ύφος, το πρόσωπο κυρίως, αλλά και οι προσφωνήσεις, όταν αλλάζει η ενότητα ή πριν τον επίλογο, είναι απαραίτητα στοιχεία.]

«Ανοιχτή επιστολή» που δημοσιεύεται στον Τύπο.

Πρόκειται για επιστολή που απευθύνεται σε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο ή μια συγκεκριμένη Αρχή, αλλά έχει ως στόχο να λάβει γνώση του περιεχομένου της η κοινή γνώμη. Διατηρεί τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της επιστολής ως προς τη δομή της και ενδείκνυται να έχει τίτλο.

Χαρακτηρίζεται από συντομία, κυριολεκτική γλώσσα, σαφήνεια και ακρίβεια στη διατύπωση του περιεχομένου και λογική οργάνωση των μερών. Το ύφος πρέπει να είναι επίσημο, τυπικό και να φανερώνει σεβασμό και εμπιστοσύνη κυρίως προς τους αναγνώστες. Όταν στοχεύει σε έντονη διαμαρτυρία, πρέπει να αποφεύγεται η ειρωνεία, οι προσβλητικοί υπαινιγμοί και οι ύβρεις.

ΔΟΜΗ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Ως προς τη διάρθρωσή της, ακολουθούμε τα εξής:

Βήμα 1^ο: Βάζουμε ημερομηνία και τόπο (πάνω δεξιά), γράφουμε στην προμετωπίδα του κειμένου τίτλο σχετικό με το θέμα της επιστολής και συνεχίζουμε με την προσφώνηση: «Αγαπητή σύνταξη / Κύριοι αρμόδιοι «ή «Αξιότιμε κύριε Υπουργέ», εφόσον μας ζητούν να γράψουμε μια ανοιχτή επιστολή προς τον Υπουργό Παιδείας, λόγου χάρη, για τις αλλαγές του εκπαιδευτικού συστήματος.

Βήμα 2^ο : Πρόλογος: Αρχίζουμε την επιστολή αναφερόμενοι στο ποιοι είμαστε, στο θέμα της επιστολής, στην αφορμή για να την στείλουμε, στον σκοπό μας που είναι η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των αναγνωστών- της κοινής γνώμης...

Βήμα 3^ο : Στο κύριο μέρος, ανάλογα με την εκφώνηση, παρουσιάζουμε το πρόβλημα, εκθέτουμε τον προβληματισμό μας, αποδεικνύουμε τη θέση μας (με επιχειρήματα και τεκμήρια), αποκρούουμε πιθανές αντίθετες απόψεις ή παραθέτουμε τις προτάσεις μας. Χρησιμοποιούμε το α', β' ή γ' ενικό ή πληθυντικό γραμματικό πρόσωπο.

Βήμα 4^ο : Επίλογος: Η ανακεφαλαίωση μπορεί να περιλαμβάνει: εξαγωγή συμπεράσματος, επίκληση στους συμπολίτες μας να αναλάβουν δράση, προτροπή δέσμευσης της πολιτείας ή της Αρχής να αναλάβει πρωτοβουλίες μέριμνας.

Βήμα 5^ο : Αποφώνηση (γράφεται κάτω δεξιά): «Ευχαριστούμε για τη φιλοξενία» ή «Με εκτίμηση / Με σεβασμό», αν ο αποδέκτης είναι επίσημο πρόσωπο ή Αρχή.

Ημερολόγιο

Πρόκειται για καταγραφή σκέψεων, συναισθηματικών και γεγονότων της προσωπικής ζωής, καθώς και θεμάτων ευρύτερου ενδιαφέροντος που έλκυσαν την προσοχή του γράφοντα, έκθεση συναισθημάτων, στοχασμών - κρίσεων.. Για τον λόγο αυτό, το ύφος πρέπει να είναι οικείο και ανεπιτήδευτο, ενώ ο τόνος προσωπικός - εξομολογητικός.

Γράφουμε στο α' ενικό πρόσωπο και σημειώνουμε ημερομηνία και τόπο. Δεν είναι απαραίτητη η προσφώνηση (προαιρετική) ή έχει την προσφώνηση «Αγαπημένο μου ημερολόγιο». **Σκοπός** είναι η αυτοεπικοινωνία - ο εσωτερικός διάλογος ή η καταγραφή, προς διατήρηση στη μνήμη, σημαντικών γεγονότων.

Επιγραμματική σύνοψη για τα εξωτερικά στοιχεία

Τίτλο βάζουμε:

- στο αποδεικτικό δοκίμιο (προαιρετικά)
- στο δοκίμιο στοχασμού (προαιρετικά)
- στο άρθρο
- στην επιφυλλίδα
- στην ανοιχτή επιστολή

Προσφώνηση και χαιρετισμό βάζουμε:

- στην ομιλία
- στην εισήγηση
- στην επιστολή

[**Σημείωση:** Ποτέ μετά το χαιρετισμό δεν βάζει ο μαθητής το όνομά του. Υπάρχει **κίνδυνος μηδενισμού** του γραπτού του.]

Τόπο και ημερομηνία βάζουμε:

- στην επιστολή
- στο ημερολόγιο

Β. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

1. Οι άξονες του θέματος

Παραδοσιακά οι άξονες του θέματος είναι ο πρόλογος, το κύριο μέρος και ο επίλογος. Δυο λόγια για τον καθένα:

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Καταλαμβάνει την πρώτη παράγραφο. **Σκοπός** του μαθητή εδώ είναι, αφού ξεκινήσει από ένα γενικότερο πλαίσιο, σύντομα **να προσδιορίσει την κύρια έννοια – το θέμα και να δηλώσει την αποδεικτέα θέση**. Αρχικά, για να αναφερθεί στην κύρια έννοια μπορεί να δώσει περιεκτικά κάποιες πληροφορίες γι αυτήν (μορφές, τομείς εμφάνισης, ιστορική αναφορά...) οι οποίες δεν καλύπτουν τα ερωτήματα – ζητήματα και **να σχολιάσει τα δεδομένα του θέματος**. Στη συνέχεια ο μαθητής εκφράζει την αποδεικτέα θέση που συνδέεται οργανικά με την όλη ανάπτυξη του κειμένου του. Αν λείπει η έκφραση της θέσης από τον πρόλογο, ο αναγνώστης δυσκολεύεται να διακρίνει τη γραμμή επιχειρηματολογίας του μαθητή. Στο τέλος της παραγράφου οφείλει να κάνει αναφορά στο πρώτο ερώτημα - ζήτημα, ώστε να επιτευχθεί η συνοχή και η ομαλή - φυσική μετάβαση στο κύριο μέρος.

Η έκταση του είναι πάντα ανάλογη με την έκταση της έκθεσης. Γενικά, θα πρέπει να καταλαμβάνει το 1/8 της έκθεσης. Με άλλα λόγια σε μια έκθεση 500 λέξεων, ο πρόλογος δεν πρέπει να ξεπερνάει τις 70-80 λέξεις (6-7 το πολύ στίχους). Για ενδεικτικές μεθόδους σύνθεσης προλόγου σε ορισμένα θέματα με αξιοποίηση των γνωστών τρόπων ανάπτυξης της παραγράφου και οργάνωσης του λόγου βλ. το κεφ. 6 «ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ», ενότητα Α' «Ο ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ», στο δωρεάν βοήθημα «Έκφραση – Έκθεση Γ' Λυκείου: Θεωρία & Διαγράμματα Θεμάτων», επιμέλεια: Χαρά Ανδρονίδη, εκδόσεις Schoolltime.

Σημείωση: Εάν το επικοινωνιακό πλαίσιο το απαιτεί, χρειάζεται τίτλος (άρθρο ή δοκίμιο) ή προσφώνηση (ομιλία, εισήγηση, επιστολή). Επίσης, το ύφος και το γραμματικό πρόσωπο εξαρτώνται από το κειμενικό είδος και το δέκτη στον οποίο απευθύνεται ο μαθητής.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

Αποτελεί το επόμενο μετά τον πρόλογο και πιο **ουσιαστικό τμήμα της παραγωγής κειμένου**, αφού σ' αυτό γίνεται η **βασική ανάπτυξη του θέματος**, εκτίθεται ο προβληματισμός ως προς το θέμα, διαχωρίζονται οι κύριες και δευτερεύουσες ιδέες, **δίνεται η απάντηση των ζητούμενων**, η ερμηνεία, ο σχολιασμός όρων... Καταλαμβάνει από 4 έως 6 το πολύ παραγράφους με μέσο όρο 100 λέξεις η παράγραφος. Εάν το υλικό που έχει συλλέξει ο μαθητής για την ανάπτυξη είναι μικρό και τα ζητήματα δεν υπερβαίνουν τα δύο, μεταξύ αυτών καλό είναι να γραφεί μια μικρή (5-6 γραμμές) μεταβατική -συνδετική παράγραφος. (Για περισσότερα βλέπε κεφ. 4 «ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ», ενότητα «ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ», στο δωρεάν βοήθημα «Έκφραση – Έκθεση Γ' Λυκείου: Θεωρία & Διαγράμματα Θεμάτων», επιμέλεια: Χαρά Ανδρονίδη, εκδόσεις Schoolltime.).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Πρόκειται για την τελευταία παράγραφο της παραγωγής κειμένου, αφού **ολοκληρώνει την ανάπτυξη του θέματος**. Σ' αυτόν παρουσιάζονται, συνήθως, συμπυκνωμένα όσα ήδη έχουν αναπτυχθεί στο κύριο μέρος, επομένως, τα στοιχεία που τον συνθέτουν είναι συνήθως η

ανακεφαλαίωση, το τελικό συμπέρασμα και η δεοντολογία Δεν έχει «αναπτυξιακό» χαρακτήρα, είναι πάντοτε σύντομος και περιεκτικός. Επειδή αποτελεί την **τελευταία εικόνα της παραγωγής κειμένου** και οι **εντυπώσεις** που προκαλεί συχνά είναι **καθοριστικές για την τελική βαθμολογία**, καλό θα είναι ο μαθητής να ελέγχει, κατά πόσο αυτά που αναφέρει στον επίλογο βρίσκονται σε πλήρη αντιστοιχία, με τις βασικές απόψεις του κυρίου μέρους, αφού αυτές οφείλει ο επίλογος να υπηρετεί. Για ενδεικτικές μεθόδους σύνθεσης επιλόγου βλ. το κεφ. 6 «ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ», ενότητα Β' «Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ», στο δωρεάν βοήθημα «Έκφραση – Έκθεση Γ' Λυκείου: Θεωρία & Διαγράμματα Θεμάτων», επιμέλεια: Χαρά Ανδρονίδη, εκδόσεις Schoolltime.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Για την επίτευξη μιας καλής παραγωγής κειμένου επιβάλλεται να προσδιορίσουμε το θέμα, να εντοπίσουμε τα ζητούμενα, να επιλέξουμε τις ιδέες με τις οποίες θα επιτύχουμε την πληρέστερη ανάπτυξη του θέματος.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ		
1) ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ	2) ΓΛΩΣΣΑ-ΕΚΦΡΑΣΗ	3) ΣΥΝΘΕΣΗ
<u>Εντοπίζουμε:</u> α) το θέμα β) τα δεδομένα και τα ζητούμενα γ) επιλέγουμε τις ιδέες με τις οποίες θα επιχειρηματολογήσουμε, ώστε να αναπτύξουμε τις πλευρές του θέματος.	✓ Επιλέγουμε το σωστό λεξιλόγιο. ✓ Αποφεύγουμε τις ασυνταξίες, τις γενικότητες και αοριστολογίες. ✓ Τηρούμε το ύφος που τυχόν μας ζητείται να υιοθετήσουμε.	✓ Οριοθετούμε το επικοινωνιακό πλαίσιο που μας ζητείται. ✓ Συνθέτουμε το διάγραμμα. Αν μας ζητηθεί παραγωγή ή επαγωγική ανάπτυξη την εφαρμόζουμε. ✓ Ακολουθούμε την τριμερή ανάπτυξη (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος). ✓ Γράφουμε σωστά δομημένες παραγράφους (με θεματική περίοδο, λεπτομέρειες, κατακλείδα).

ΠΗΓΕΣ ΑΝΤΛΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

Α. Τομείς πολιτισμού.

Β. Φορείς κοινωνικοποίησης - παιδείας.

Γ. Προβλήματα εποχής.

Δ. Πτυχές προσωπικότητας.

A. Τομείς πολιτισμού

Η πολιτισμική ταυτότητα της κοινωνίας επιδρά -άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά- τόσο στους τομείς της προσωπικής ανάπτυξης κάθε ατόμου (1-3), όσο και στους τομείς της ευρύτερης ζωής και δραστηριοποίησής του (4-10). Αναπόφευκτα, βέβαια, οι τομείς αυτοί συντελούν στη διαμόρφωση της κοινωνίας, καθώς υπάρχει αλληλεπίδραση και αλληλοσυμπλήρωση.

1. Πνευματικός τομέας

Θετικά	Αρνητικά
Διεύρυνση πνευματικού ορίζοντα, ευρυμάθεια, κριτική ικανότητα, φαντασία, οξυδέρκεια, ορθή χρήση του λόγου, ευφράδεια, ανθρωπιστική παιδεία, δωρεάν παιδεία, προγράμματα επιμόρφωσης, γενική εγκυκλοπαιδική μόρφωση και ειδική κατάρτιση, αποδέσμευση από δεισιδαιμονίες.	Πνευματική αλλοτρίωση, εξειδίκευση, σκοταδισμός, υποεκπαίδευση, παθητικοποίηση, αδρανοποίηση σκέψης, παραπληροφόρηση, ιδεολογική σύγχυση, αναποτελεσματική εκπαίδευση, παραπαιδεία, στασιμότητα προόδου επιστημών, έλλειψη προβληματισμού, άμβλυνση κριτικής.

2. Ηθικός τομέας

Θετικά	Αρνητικά
Υιοθέτηση αξιών - ιδανικών, προβολή υγιών προτύπων, καλλιέργεια αρχών όπως ειλικρίνεια, εντιμότητα, σεβασμός, αυτοσεβασμός, σεμνότητα, πειθαρχία, αυτοπειθαρχία, αυτογνωσία, αλληλεγγύη, ευπρέπεια, αίσθηση καθήκοντος.	Ανηθικότητα, έκπτωση αξιών, σύνδρομο κατωτερότητας, κατώτερα πάθη, αχαλίνωτα ένστικτα, υιοθέτηση ή προβολή λανθασμένων προτύπων, απληστία, μικροπρέπεια, διαφθορά, υποκρισία, ανευθυνότητα, ευθυνοφοβία.

3. Ψυχολογικός - συναισθηματικός τομέας

Θετικά	Αρνητικά
Απόδραση από την καθημερινότητα, αποβολή άγχους, συναισθηματική αποφόρτιση και εκτόνωση, ευεξία, ψυχική ανάταση, αγαλλίαση, εσωτερική πληρότητα, ψυχολογική ισορροπία, ευαισθητοποίηση, συναισθηματική καλλιέργεια, αγάπη, αισιοδοξία, ψυχαγωγία, ηρεμία, ευδαιμονία,	Συναισθηματική αποδυνάμωση, απαισιόδοξη διάθεση, ανία, θλίψη, επίταση άγχους, ηττοπάθεια, μειονεξία, ψυχρότητα, μίσος, σκληρότητα, ανούσια διασκέδαση, νόθη ψυχαγωγία, εσωτερικός εγκλωβισμός, ψυχολογικό αδιέξοδο, συναισθηματικό κενό.

4. Κοινωνικός τομέας

Θετικά	Αρνητικά
Κοινωνικοποίηση, σύναψη υγιών κοινωνικών σχέσεων, κοινωνική αυτενέργεια, δηλαδή ενεργό ενδιαφέρον και συμμετοχή στα κοινωνικά δρώμενα, καλλιέργεια κοινωνικής συνείδησης, ευαισθητοποίηση για τα κοινωνικά προβλήματα, οργάνωση κοινωνικών κινήματων, επικοινωνία, διαλλακτικότητα, συνεργασία, προτεραιότητα στο κοινό καλό, ευρυθμία, συνοχή.	Εκδήλωση φαινομένων κοινωνικής παθογένειας, όπως τρομοκρατία, μαζοποίηση, εγκληματικότητα, περιθωριοποίηση, δυσλειτουργία φορέων κοινωνικοποίησης, αδυναμία ουσιαστικής επικοινωνίας μεταξύ των μελών της κοινωνίας, ανισότητες, φαινόμενα αναξιοκρατίας, κοινωνική αδικία, αποξένωση - αλλοτρίωση, υποκρισία, ανταγωνισμός, άμβλυνση κοινωνικού ελέγχου, εκφυλισμός κοινωνικών αξιών, έλλειψη κοινωνικής συνείδησης.

5. Πολιτικός τομέας

Θετικά	Αρνητικά
Διαμόρφωση πολιτικής συνείδησης και συμμετοχή στη διαδικασία του «εκλέγειν και εκλέγεσθαι», σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αρμονική σχέση μεταξύ πολίτη και πολιτείας με εποικοδομητικό διάλογο, εδραίωση και ισχυροποίηση της δημοκρατίας, πολιτική διαφάνεια, έντιμοι και δίκαιοι πολιτικοί, ανανέωση/ ενίσχυση θεσμών και νόμων προσαρμοσμένων στις σύγχρονες ανάγκες των πολιτών, με στόχο τη στήριξη και ενδυνάμωση ενός «υγιούς» πολιτικού πλαισίου,	Παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έλλειψη πολιτικής συνείδησης - απολιτικοποίηση- αδιαφορία για τα πολιτικά δρώμενα, διεύρυνση του χάσματος μεταξύ πολίτη και εξουσίας, αυθαιρεσίες πολιτείας - κατάχρηση εξουσίας- σκάνδαλα- καταπάτηση νόμων και αρχών, αποποίηση ευθυνών, εφαρμογή δημαγωγικής πολιτικής, χρήση προπαγάνδας και γλώσσας εξουσίας, νεποτισμός, επιφαινόμενη δημοκρατία, κίνδυνος για εγκαθίδρυση ολοκληρωτικών καθεστώτων, λαϊκισμός, αστυνομοκρατία.

6. Οικονομικός - επαγγελματικός τομέας

Θετικά	Αρνητικά
<u>Οικονομικό πλαίσιο:</u> Κάλυψη αναγκών και άνοδος βιοτικού επιπέδου, αναβάθμιση ποιότητας ζωής, αξιοποίηση τεχνολογικών επιτευγμάτων με γνώμονα τον άνθρωπο, υγιεινές συνθήκες διαβίωσης. <u>Επαγγελματικό πλαίσιο:</u> Βελτίωση εργασιακών συνθηκών, ανάπτυξη επιχειρηματικής δραστηριότητας, αύξηση παραγωγικότητας, κατοχύρωση εργασιακών δικαιωμάτων, οικονομική ευρωστία, ανάπτυξη τουρισμού με την οικονομική επένδυση σε διάφορες	<u>Οικονομικό πλαίσιο:</u> Αδυναμία κάλυψης των βιοτικών αναγκών, υποβάθμιση ποιότητας ζωής, άθλιες συνθήκες διαβίωσης, πενιχρό εισόδημα. <u>Επαγγελματικό πλαίσιο:</u> Εκμετάλλευση, καταπάτηση εργασιακών δικαιωμάτων, μείωση παραγωγικότητας της χώρας, στείρα εξειδίκευση, θεοποίηση της τεχνολογίας, έλλειψη δημιουργικής εργασίας, ανεργία.

7. Τομέας οικολογίας

Θετικά	Αρνητικά
Αξιοποίηση νέων πηγών ενέργειας φιλικών με το περιβάλλον, αρμονική σχέση του ανθρώπου με τη φύση, οικολογική ισορροπία.	Μόλυνση, ρύπανση και καταστροφή της φύσης, απομύζηση πρώτων υλών, εξάντληση πλουτοπαραγωγικών πηγών, διατάραξη οικολογικής ισορροπίας.

8. Πολιτιστικός τομέας

Θετικά	Αρνητικά
Σεβασμός παραδοσιακών ηθών και εθίμων, υιοθέτηση διαχρονικών αξιών, διαφύλαξη και εμπλουτισμός της γλώσσας, ανάπτυξη και προώθηση επιστήμης - γραμμάτων - τεχνών, διατήρηση ιστορικής μνήμης, διαφύλαξη πολιτιστικής ταυτότητας και	Υποκουλτούρα, μαζοποίηση, εμπορευματοποίηση, άγονη προγονολατρεία, προοδοπληξία, άκρατος μιμητισμός ξενικών προτύπων - έλλειψη παρθενογένεσης, πολιτιστική αλλοτρίωση, πνευματική στασιμότητα, γλωσσική ένδεια.

9. Εθνικός τομέας

Θετικά	Αρνητικά
Καλλιέργεια εθνικής συνείδησης - εθνισμός, φιλοπατρία, επίγνωση της εθνικής ταυτότητας, συνειδητοποίηση ιστορικής συνέχειας, προάσπιση του έθνους.	Εθνικισμός (= αίσθημα εθνικής υπεροχής/ υπερεκτίμηση του έθνους και υποτίμηση των άλλων), απορριπτική στάση απέναντι στα άλλα έθνη, εμμονή στα εθνικά ιδεώδη, διαστρέβλωση ιστορίας, ελλιπής ιστοριογνωσία, εκδηλώσεις ξενοφοβίας και επεκτατισμού, αδυναμία επικοινωνίας και επίλυσης διαφορών μεταξύ των εθνών.

10 Διεθνικός - διακρατικός τομέας

Θετικά	Αρνητικά
Υγιής κοσμοπολιτισμός, διαμόρφωση οικουμενικής συνείδησης, συγκρότηση πολυπολιτισμικών κοινωνιών, δραστηριοποίηση Διεθνών Οργανισμών, εξάλειψη προκαταλήψεων και στερεότυπων αντιλήψεων που τάσσονται ενάντια σε άλλα κράτη, αποδοχή του διαφορετικού και κριτική αφομοίωσή του, ανταλλαγή πολιτιστικών στοιχείων, επίλυση διαφορών με διάλογο, διεθνής συνεργασία, καλλιέργεια διεθνικής αντίληψης, εδραίωση ειρήνης.	Σοβινιστική διάθεση, αδυναμία συνεργασίας, πολιτιστική διείσδυση των ισχυρών χωρών στις αδύναμες σε κάθε επίπεδο (οικονομικό, πολιτικό, πολιτιστικό) επεκτατική πολιτική, υποτίμηση - περιθωριοποίηση - ισοπέδωση των ιδιαιτεροτήτων κάθε χώρας, επικράτηση του «δικαίου της πυγμής», κλονισμός ειρηνικής συνύπαρξης.

B. Φορείς κοινωνικοποίησης - παιδείας

Η κοινωνικοποίηση στοχεύει στην ομαλή ένταξη του ατόμου στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Συνειδητοποιώντας το ρόλο του, συμβάλλει στην προαγωγή και ανάπτυξη της κοινωνικής ευημερίας. Συχνά όμως το άτομο επιδεικνύει: έλλειψη συνείδησης, αδιαφορία για τα κοινωνικοπολιτικά δρώμενα, μετάθεση ευθυνών, ευθυνοφοβία, επιπολαιότητα, απανθρωπιά, ανηθικότητα, ωχαδερφισμό.

Τα στοιχεία αυτά πηγάζουν ή/και ενισχύονται από τη δυσλειτουργία των φορέων κοινωνικοποίησης - παιδείας, που είναι **η οικογένεια, η εκπαίδευση, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η πολιτεία.**

Ειδικότερα:

● **Οικογένεια:** Ο θεσμός της οικογένειας διέρχεται κρίση. Απουσιάζουν οι ουσιαστικές διαπροσωπικές σχέσεις και η επικοινωνία μεταξύ των μελών της. Οφείλουμε, λοιπόν, να τον ενισχύσουμε ώστε να επιτευχθεί η ομαλή ένταξη του ατόμου στην κοινωνία και η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης / συγκροτημένης προσωπικότητας. Πιο συγκεκριμένα, οφείλει, ως ένας βασικός φορέας αγωγής και κοινωνικοποίησης των νέων να επιδεικνύει σεβασμό στα μέλη της και

να στοχεύει στην υπεύθυνη διαπαιδαγώγηση και στον καταμερισμό ευθυνών, με γνώμονα τη συγκρότηση ώριμων πολιτών. Να φροντίζει για την επικράτηση εποικοδομητικού διαλόγου, την παροχή πνευματικών ερεθισμάτων στον νέο και τη σωστή αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου του. Τέλος, κύριο μέλημά της θα είναι η επικράτηση συνθηκών συναισθηματικής ασφάλειας και σταθερότητας, προκειμένου να δομηθεί μια δυναμική και ολοκληρωμένη προσωπικότητα.

● **Εκπαίδευση:** Ο τεχνοκρατικός χαρακτήρας που τη διέπει, σε συνδυασμό με την απουσία ερεθισμάτων για απόκτηση σφαιρικότερης γνώσης, τροφοδοτεί τη στείρα αποθήκευση πληροφοριών. Στο πλαίσιο αυτό, καλλιεργείται η βαθμοθηρία και το εκπαιδευτικό σύστημα, τελικά, δε διαδραματίζει τον πολλαπλό ρόλο που του αναλογεί, ώστε να αφυπνίσει τον άνθρωπο, για να συμμετέχει ενεργά και με διάθεση για αλλαγή στα κοινωνικά δρώμενα. Είναι απαραίτητο να αποκτήσει έναν πιο δυναμογόνο χαρακτήρα και περιεχόμενο ανθρωπιστικό να παρέχει νέες εμπειρίες προτύπων συμπεριφοράς. Να μεταλαμπαδεύει αξίες, να διαμορφώνει ήθος.

● **Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης:** Η δύναμη και η επιρροή τους είναι μεγάλη. Έχουν εξελιχθεί σε όργανα παραπληροφόρησης και προπαγάνδας. Δεν είναι λίγες οι φορές που, λόγω οικονομικών οφελών, στρατεύονται με τα συμφέροντα των ισχυρών, προβάλλουν λανθασμένα πρότυπα και χειραγωγούν την κοινή γνώμη. Συχνά ευνοούν φαινόμενα χειραγώγησης, αναξιοκρατίας και αναξιοπιστίας, ενισχύοντας το αίσθημα αδικίας, δυσaráσκείας και προκαλώντας σύγχυση στους πολίτες.

-Οφείλουν αν είναι φορείς γνώσεων και ποικίλων ερεθισμάτων να διαπαιδαγωγούν και να διαμορφώνουν συνειδήσεις, να παρέχουν αντικειμενική πληροφόρηση, να καλλιεργούν την κριτική ικανότητα των δεκτών μέσα από εκπομπές υψηλής ποιότητας και περιεχομένου και τέλος να αποκαλύπτουν την αλήθεια και να στηλιτεύουν την αδικία ή την αυθαιρεσία της πολιτικής ηγεσίας.

● **Πολιτεία:** Συχνά ασκεί δημαγωγική πολιτική και αυθαίρετεί σε βάρος του λαού, εξυπηρετώντας προσωπικά συμφέροντα.

-Ως φορέας της δημοκρατίας οφείλει να προτάσσει το συλλογικό συμφέρον και να αποδοκιμάζει φαινόμενα χειραγώγησης, αναξιοκρατίας και αναξιοπιστίας, συντελώντας στην επικράτηση δικαιοσύνης και στην εξασφάλιση ίσων ευκαιριών σε όλους.

Γ. Προβλήματα εποχής

- Γρήγορος και έντονος ρυθμός ζωής, που προκαλεί άγχος και ιδεολογική σύγχυση.
- Επικράτηση ωφελισμού και τεχνοκρατικής αντίληψης σε κάθε τομέα ανθρώπινης δράσης (επιστήμη, τέχνη, εκπαίδευση, εργασία).
- Κρίση αξιών, ανηθικότητα, έμφαση στην ποσότητα σε βάρος της ποιότητας.
- Στείρος ορθολογισμός, ο οποίος επιφέρει συναισθηματική αποδυνάμωση και ψυχικό κενό.
- Αστικοποίηση - μαζοποίηση.
- Ο ατομικισμός του ανθρώπου τον ωθεί στην αποξένωση και τελικά, καθώς νιώθει εγκλωβισμένος και απομονωμένος αδυνατεί να επικοινωνήσει και να συνάψει ανθρώπινες σχέσεις.
- Η άκριτη υιοθέτηση και ο μιμητισμός ξένων προτύπων συνδράμουν στην απομάκρυνση από την παράδοση και στη σταδιακή αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας.
- Αδιαφορία για τα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα.
- Εκδήλωση φαινομένων κοινωνικής νοσηρότητας (εγκλήματα, τρομοκρατικές ενέργειες).
- Απομάκρυνση του ανθρώπου από τη φύση.

Δ. Πτυχές προσωπικότητας

Αν μας ζητηθεί να αναλύσουμε τα στοιχεία που πρέπει να διακρίνουν μια συγκεκριμένη προσωπικότητα, όπως έναν πολιτικό ηγέτη, καλλιτέχνη, δημοσιογράφο, επιστήμονα, εκπαιδευτικό, αντλούμε πληροφορίες από τους παρακάτω τομείς, που διαμορφώνουν τις πτυχές της προσωπικότητας, και τις προσαρμόζουμε ανάλογα.

✓ Πνευματική καλλιέργεια

Η πνευματική ολοκλήρωση στοιχειοθετείται κυρίως από την κριτική και αναλυτική ικανότητα, που αναφέρεται στην κεντρική νοητική λειτουργία επεξεργασίας όλων των δεδομένων - ερεθισμάτων, τα οποία δέχεται ο άνθρωπος από το εξωτερικό περιβάλλον, τη μνήμη και τις αισθήσεις. Για να γίνει εφικτή αυτή η επεξεργασία, χρειάζεται ένα ικανοποιητικό γνωστικό υπόβαθρο, για τα προβλήματα και τα ζητήματα που απασχολούν τον καθένα στην καθημερινή του ζωή.

Η ανάπτυξη αυτής της ικανότητας εξασφαλίζει την κατανόηση -σε ικανοποιητικό βαθμό- του κοινωνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντός του και, επομένως, συμβάλλει στην απόκτηση σφαιρικότερης αντίληψης για τη ζωή.

✓ Ψυχική συναισθηματική καλλιέργεια

Ο ψυχικά καλλιεργημένος χαρακτηρίζεται από την ιδιαίτερη ευαισθησία του συναισθηματικού κόσμου, η οποία τον επηρεάζει σε κάθε περίπτωση της ζωής του. Όμως, ο συναισθηματικά ώριμος άνθρωπος είναι ικανός να ελέγξει τα συναισθήματά του, ώστε να μη θίγεται η πνευματική του διαύγεια και οδηγείται σε πράξεις ανεξέλεγκτες.

✓ Η Ηθική καλλιέργεια

Ηθικά καλλιεργημένος είναι όποιος γνωρίζει και υιοθετεί τις ηθικές αρχές - αξίες και τους άγραφους νόμους, που έχουν θεμελιωθεί από τη συνήθεια και την παράδοση, για να ρυθμίζουν και να εξομαλύνουν τις διαπροσωπικές σχέσεις. Για την επίτευξη αυτής της συνθήκης, ουσιαστικά επενεργούν τιθασεύοντας τα ένστικτα και τα πάθη, και διοχετεύοντάς τα σε δρόμους κοινωνικά αποδεκτούς. Διαφορετικά, ελλοχεύει ο κίνδυνος σύγκρουσης του ατόμου με το κοινωνικό περιβάλλον και στιγματισμού του, προκαλώντας του προβλήματα κοινωνικής συμβίωσης.

Για να ολοκληρώσουμε την ανάλυση της ηθικής καλλιέργειας, είναι απαραίτητο να αναφέρουμε τις θεμελιώδεις ηθικές αξίες: ακεραιότητα, αλληλεγγύη, αλτρουισμός, δικαιοσύνη, αυτοσεβασμός, συνέπεια, ευθύτητα, φιλότιμο, ευσυνειδησία, σεμνότητα, αλληλοσεβασμός, σύνεση, καρτερία,

φιλαλήθεια, ταπεινοφροσύνη, τιμότητα, καλοπιστία, εγκράτεια, αξιοπρέπεια, υπευθυνότητα, ειλικρίνεια

✓ Κοινωνική και πολιτική συνείδηση

Η κοινωνική και πολιτική συνείδηση, απόρροια της καλλιέργειας του ανθρώπου, διαφαίνεται στην ενεργό δράση και συμμετοχή του σε όλες τις εκφάνσεις της δημόσιας ζωής. Συγκεκριμένα, το διαρκές και γόνιμο ενδιαφέρον του γίνεται αντιληπτό: στον συνδικαλισμό, στην πολιτιστική ζωή, στην τοπική αυτοδιοίκηση, στα περιβαλλοντικά ζητήματα, στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στο ειρηνιστικό κίνημα και στην πολιτική- με τη στενή έννοια του όρου- ζωή (στα κόμματα). Ο πολίτης που έχει συνειδητοποιήσει ότι η προσωπική του ζωή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη και επηρεάζεται άμεσα από την εξέλιξη της κοινωνίας ενεργοποιείται, δρα, και αγωνίζεται στο πλαίσιο που καθορίζεται από το Σύνταγμα για την προστασία και τη διεύρυνση της ατομικής ελευθερίας, αφηφώντας τις επιπτώσεις και τις δυσκολίες που ίσως προκύψουν και επηρεάσουν την προσωπική του ζωή.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ - ΛΥΣΕΙΣ

Στην ανάλυση των τρόπων αντιμετώπισης κάθε προβλήματος διακρίνουμε δύο επίπεδα:

1) Βραχυπρόθεσμοι - κατασταλτικοί τρόποι:

Πρόκειται για συγκεκριμένα μέτρα που πρέπει και είναι δυνατόν να ληφθούν αμέσως, για να αποτραπεί η όξυνση του προβλήματος. Στοχεύουν, όμως, στην καταστολή συγκεκριμένων του προβλήματος, χωρίς να εξασφαλίζουν την οριστική εξάλειψή τους. Καθώς, λοιπόν, αποδεικνύεται αδύνατο με βραχυπρόθεσμους τρόπους να αντιμετωπιστεί ριζικά ένα πρόβλημα, είναι απαραίτητη η πρόληψη.

2) Μακροπρόθεσμοι - προληπτικοί-δεοντολογικοί τρόποι:

Πρόκειται για μέτρα μέσω των οποίων επιδιώκεται η αλλαγή των κοινωνικών συνθηκών (οικονομικών, πνευματικών, πολιτικών κ.ά.), ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα. Οι προληπτικοί αυτοί τρόποι στοχεύουν στην αναίρεση των θεμελιωδών - γενεσιουργών αιτιών του προβλήματος. Πρέπει να επισημάνουμε ότι η πρόληψη είναι ο πιο ενδεδειγμένος δρόμος για την υπέρβαση κάθε προβλήματος, με το μειονέκτημα όμως ότι τα αποτελέσματά της δεν είναι άμεσα.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:

- ✓ **Βελτίωση των συνθηκών ζωής στα αστικά κέντρα**, ώστε να καταστεί δυνατή η ψυχική ηρεμία και η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής.
- ✓ Στην κατεύθυνση αυτή **συμβάλλει και η αλλαγή του τρόπου και των συνθηκών εργασίας**, ώστε ο εργαζόμενος να αισθάνεται δημιουργικός σε ένα περιβάλλον ευχάριστο, που δε θα τον καταθλίβει.
- ✓ Η αλλαγή των συνθηκών εργασίας σε συνδυασμό με τη **γόνιμη αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου** (δημιουργικές ασχολίες και ενδιαφέροντα) συντελούν στην αίσθηση, ψυχικής πληρότητας και εσωτερικής ισορροπίας.
- ✓ Η **σύναψη ουσιαστικών διαπροσωπικών σχέσεων και η επικοινωνία** μέσω εποικοδομητικού διαλόγου καλλιεργούν κλίμα ειλικρίνειας και αλληλεγγύης.
- ✓ **Μετάδοση στους νέους ηθικών αξιών** ανανεωμένων σύμφωνα με τα δεδομένα της εποχής, αποκλείοντας αναχρονιστικές και οπισθοδρομικές αντιλήψεις.

✓ Οι **φορείς κοινωνικοποίησης**, που επιβάλλεται -αναλαμβάνοντας περισσότερες **πρωτοβουλίες**- να συμμετέχουν δραστικά και καθοριστικά στην εξυγίανση των θεσμών, οφείλουν: α) να σταθούν αρωγοί στην προσπάθεια των νέων για αλλαγή της υπάρχουσας τάξης πραγμάτων και β) να τους εμπνεύσουν αγνά ιδανικά και στόχους, που θα προσφέρουν νόημα και σκοπό στη ζωή τους.

✓ Κυριότερο και αποτελεσματικότερο μέσο υλοποίησης των παραπάνω προτάσεων αποτελεί η **ανθρωπιστική παιδεία**, που επιβάλλεται να παρέχεται σε όλους τους πολίτες, με στόχο την εσωτερική τους καλλιέργεια. Χωρίς αυτή κάθε άλλη προσπάθεια, αν δεν είναι ημίμετρο, θα είναι ματαιοπονία.

ΠΡΟΣΟΧΗ:

➤ Ο πρόλογος αποτελεί τη «γνωριμία» μας με το θέμα που πρόκειται να αναπτύξουμε, την εισαγωγή μας. Πρέπει να:

- α) εμπεριέχει τη θέση μας ή το θέμα πραγμάτευσής μας,
- β) να είναι περιεκτικός, σύντομος και συνδεδεμένος νοηματικά με το υπόλοιπο κείμενο.

➤ Ο επίλογος μπορεί να αποτελεί:

- α) εξαγωγή συμπερασμάτων από την πραγμάτευση που προηγήθηκε.
- β) συμπυκνωμένη παρουσίαση των απόψεων που αναπτύχθηκαν στο κύριο μέρος.
- γ) υπενθύμιση της κύριας θέσης του θέματος.

Σημείωση 1: Το επικοινωνιακό πλαίσιο προσφέρει τη μεθοδολογία ανάπτυξης του κειμένου και αποτελεί οδηγό για τη δομή, το ύφος και το λεξιλόγιο -στοιχεία που βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με τον πομπό, τον δέκτη και τις συνθήκες που συγκροτούν το εκάστοτε επικοινωνιακό περιβάλλον.

Σημείωση 2: Δεν εισάγουμε νέες ιδέες ανάπτυξης του θέματος στον επίλογο, δεν χρησιμοποιούμε ρητορικές προτροπές ούτε μελοδραματικές εικαλήσεις στον αναγνώστη ή ευχές, εκτός αν πρόκειται για επιστολή ή ομιλία, οπότε ενδείκνυται.